

N:o 7.

Ank. till Riksd. kansli den 10 april 1891, kl. 7 e. m.

Konstitutionsutskottets utlåtande, i anledning af väckt motion med förslag till lag om val till Riksdagens Andra Kammare.

Uti en inom Andra Kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, n:o 1, framhåller herr *Beckman*, bland annat, att det var ur alla synpunkter naturligt och berättigadt, att lagstiftaren med grundlags helgd omhögade de viktigaste stadgandena rörande riksdagsmannavalen. Då emellertid en mängd både för valmännen och valförrättaren högst nödiga föreskrifter icke voro af den betydelse, att de förtjenade en plats i sjelfva grundlagen, sökte man, när riksdagsordningen antogs, undgå olägenheten att belamra grundlagen med allt för många detaljer, icke genom den nära liggande utvägen att jemte grundlagen stifta en vallag, utan dels genom en beklaglig knapphändighet, dels genom en i vissa afseenden mindre lycklig hänvisning till kommunallagarne. Beklagliga följder af den gällande lagstiftningens brister hade emellertid framträdt, och man syntes nu allmänt vara på det klara med, att lagstiftningen bör ingripa för att undanröjda det rådande osäkerhetsförhållandet. Man ansåge det vara lika oklokt som ovärdigt, att valmännens rättigheter äfventyrades i följd af oklara eller olämpliga valbestämmelser, eller i följd af valförrättarens missförstånd och försummelse. Deremot hade man ännu icke kommit till enighet om *rätta sättet* att råda bot för missförhållandena, såsom de många förslagen i olika riktning utvisade. För sin del anser motionären att, å ena sidan, man ej bör ur grundlagen utflytta alla bestämmelser om val, då det är af största betydelse, att valet af folkrepresentanter i sina viktigaste delar omgärdas

Bih. till Riksd. Prot. 1891. 3 Saml. 7 Häft. (N:o 7.)

af grundlagens helgd. A andra sidan bör man ej heller åtnöja sig med ett förtydligande och fullständigande af riksdagsordningen, då detta skulle ovilkorligen just medföra nödvändigheten af ett inrymmande i grundlagen af en mängd detaljerade föreskrifter, som, huru behöfliga de i och för sig äro, dock icke kunna försvara sin plats i en sådan urkund som en grundlag. Våra valförhållanden böra därför ordnas så väl genom en *revision af grundlagen* som genom en *särskild vallag*, hvilken, då den på grund af beskaffenheten af bestämmingarnes natur ovilkorligen bör göras till föremål för lagstiftning af Konung och Riksdag gemensamt, bör vara af civillags natur. Affattandet af en sådan lag synes motionären vara förbundet med så stora svårigheter, att de knappast kunna lösas utan regeringens initiativ, och han framhåller därför, att Riksdagen bör ingå till Kongl. Maj:t med anhållan, att Kongl. Maj:t måtte låta utarbета en vallag att föreläggas Riksdagens pröfning, ehuru han af formella skäl ansett sig böra i största korthet formulera de bestämmelser, hvilka synas honom böra inflyta i en vallag. På grund häraf har motionären för Riksdagen framlagt följande förslag:

Lag om val till Riksdagens Andra Kammare.

I fråga om val till Riksdagens Andra Kammare skola, jemte hvad grundlag derom innehåller, tillämpas följande stadganden:

1. Vid val för hela riket till Andra Kammaren samt vid städernas indelning i valkretsar skall folkmängden, efter senast för hela riket kända officiella uppgifter, läggas till grund för valkretsindelningen och för det antal riksdagsmän, den stad, som utgör sjelfständig valkrets, eger välja; deremot skall, derest riksdagsman för Andra Kammaren afgår, innan den tid tilländalupit, för hvilken han blifvit vald, till grund för det vid sådan ledighet förrättade val läggas folkmängden vid den löpande treårsperiodens början.

2. Till efterrättelse vid valet tjenar kommunens röstlängd, som uppgöres enligt de i kommunallagarne meddelade föreskrifter och i hvilken särskild anteckning skall ske om dem, som äro röstberättigade vid val af ledamot i Riksdagens Andra Kammare.

Vid namnet å en hvar, som häftar för oguldna kommunalutskylder till den kommun, der han är bosatt, skall anteckning göras med angifvande af det år, för hvilket utskylderna icke äro betalda.

3. Kommer någon tillstädes vid sjelfva valet och yrkar, att han bort såsom röstberättigad upptagas i längden, vare honom, ändock han icke gjort anmärkning mot längden, på sätt i kommunallagarne stadgas med afseende

på vallängds justering, och äfven om han först vid sjelfva valet styrker sig hafva erlagt till äfventyrs oguldna utskylder, dock obetaget att få sitt yrkande före förrättningens slut pröfvadt, på landet af kommunalstämmans ordförande och i stad af magistraten på tid, som icke verkar hindrande för valets fortgång.

Missnöje mot beslut, hvilket å valdagen meddelas, i fall, som i denna paragraf afses, må fullföljas i den ordning kommunallagarne stadga i fråga om anmärkning mot röstlängd, dock utan att valet deraf uppehålls.

4. Efter valet framställd anmärkning mot vederbörligen justerad röstlängds uppgifter i fråga om mantalsskrifningsort och oguldna utskylder må icke till pröfning upptagas.

5. Den kungörelse om valet, hvilken det jemlikt riksdagsordningen åligger valförrättare att utfärda, skall, utom uppgift å tid och ort för valet, vid omedelbara val äfven meddela tiden för valförrättningens afslutande genom rösternas sammanräkning; och skall å landet genom valförrättarens försorg exemplar af kungörelsen tillställas kommunalstämmornas ordförande.

6. Till elektor och elektorssuppleant kan endast väljas den, som inom den kommun, för hvilken valet sker, är röstberättigad vid val af riksdagsman.

Val af elektorer och deras suppleanter förrättas med slutna sedlar.

Inträffar för elektor sådant hinder, att han ej kan vid val till riksdagsman sig inställa, åligger det honom att derom ofördröjligen underrätta den efter röstetal närmast i ordning varande suppleanten.

7. Valförrättningen eger rum för öppna dörrar. Ej må vid valförrättning tal hållas eller tryckta eller skrifna upprop till de väljande tillåtas inom vallokalen eller andra anslag der uppfästas än de, som valförrättaren kan finna nödiga för att förebygga ordningens störande eller uppehåll vid valet.

8. Röstsedel skall af den väljande sluten aflemnas omedelbart till valförrättaren, som ofördröjligen nedlägger densamma i valurnan. Om aflemmandet skall anteckning göras i röstlängden vid den röstandes namn.

9. De välmän, som å det klockslag, då valet skall enligt kungörelse afbrytas eller sluta, instält sig i vallokalen eller, om utrymme der saknas, å anvisad plats derintill, men ej då hunnit deltaga i valet, ega rätt att aflemna sina röstsedlar.

10. Då alla i nästföregående paragraf omförmälda röstsedlar mottagits, skall antingen sedlarnes uppräknande omedelbart vidtaga eller, der detta icke kan ske, valurnan förseglas med valförrättarens sigill.

11. Röstsedlarnes uttagande ur valurnan och öppnande samt rö-

sternas antecknande och sammanräkning skola försiggå i vallokalen inför öppna dörrar.

12. Sedan uppläsningen och anteckningen afslutats och förekomna anmärkningar mot valsedels giltighet pröfvats, samt sammanräkning egt rum, skola samtliga röstsedlar inläggas, de godkända för sig och de underkända för sig, i omslag, hvilka omedelbart förses med valförrättares sigill. De sålunda inlagda valsedlarne skola förvaras, till dess valet vunnit laga kraft eller i händelse af besvär blifvit upphäfdt.

13. Protokoll skall vid valet föras på vederbörande valförrättares ansvar.

Valprotokoll skall innehålla uppgift å antalet röstande och afgifna röster, de röster, som en hvar erhållit, och, om röstsedlar underkänts, antalet underkända röster och skälet till deras kasserande.

14. Der flere kommuner å landet bilda en valkrets med omedelbara val, skall vid rösternas afgifvande inför kommunalstämmas ordförande protokollet föras enligt särskildt af Kongl. Maj:t fastställt formulär, hvilket kostnadsfritt tillställs kommunalstämmas ordförande. Då protokollen insändas till vederbörande domhafvande, skola samtliga röstsedlar bifogas protokollet.

15. Har vid den slutliga valförrättningen, då rösterna för hela valkretsen skola sammanräknas, valprotokoll från en eller flere kommuner ej i rätt tid inkommit, och kan detta på valets utgång öfva inflytande, skall felande valprotokoll infordras, och ny dag för det slutliga valet utsättas.

16. Angående besvär öfver riksdagsmannaval är i riksdagsordningen särskildt stadgad.

Till den i maj månad år 1887 sammanträdande Riksdagen hade motionären i en inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 2, föreslagit, att Riksdagen skulle ingå till Kongl. Maj:t med anhållan om utarbetande af en vallag. Motionen, som sedermera af Andra Kammaren förkastades, blef hänvisad till ett tillfälligt utskott, hvilket beträffande densamma yttrade bland annat: »I en fullständig kodifikation af alla de bestämmelser, som med ett riksdagsmannaval ega sammanhang, borde naturligen inrymmas stadganden om rösträtt och valbarhet. Men dessa stadganden äro af den konstitutionella betydelse, att det ej bör kunna blifva tal om att rycka dem ur den grundlag, der de nu hafva sin plats, för att insätta dem i en lag, som, låt vara att den stiftades af Konung och Riksdag gemensamt, i allt fall icke i samma

mån som en grundlag är skyddad för möjligheten af brådstörtade och omogna förändringar. Lika olämpligt ur legislativ synpunkt vore att låta en särskild vallag innehålla en amplifikation och förklaring af i grundlag kvarstående stadganden. I bästa fall finge vallagen betydelse allenast af en kommentar till grundlagen; men det torde ock hända, att vid lagtolkningen skiljaktighet mellan grundlag och vallag befundes föreligga.»

Med afseende å de sålunda mot förslaget framställda anmärkningar anför motionären bland annat i föreliggande motion, att han på det bestämdaste delar utskottets betänkligheter emot att ur grundlagen rycka så viktiga bestämmelser som de, hvilka röra valrätt och valbarhet. Deremot syntes honom farhågan i afseende på upptagande af vissa bland dessa bestämmelser både i grundlag och vallag mindre afsevärd. Någon den minsta sannolikhet att lika lydande stadganden skulle komma att i vallagen ändras utan förutgående ändring i grundlagen torde knappast finnas. Om de företoges, skulle ju alltid grundlagens bud stå öfver vallagen; ändringen vore således helt och hållet fåvitsk. Någon *nödvändighet* för grundlagsbestämmelsernas intagande i vallagen förefunnes emellertid icke. För praktiskt bruk af vallagen kunde redaktionella hänvisningar till grundlagen göra till fyllest. Och redan genom en kodifikation af öfriga bestämmelser, jemte införandet af de nya stadganden, som visat sig behöfliga, vore det väsentligaste vunnet.

I likhet med motionären anser utskottet någon sannolikhet ej förefinnas, att lika lydande, i grundlagen och vallagen upptagna stadganden skulle komma att ändras i vallagen utan föregående ändring i grundlagen. Deremot skulle det säkerligen vara att befara, att man genom stadganden i vallagen sökte att förklara föreskrifter i grundlagen eller närmare bestämma förhållanden, hvilka grundlagens stadganden nu afse att ordna. Detta bör emellertid, jemlikt § 83 regeringsformen ej ske, utan på det sätt som vid ändringar i grundlagen iakttagas bör. Att denna farhåga är berättigad synes redan af det korta utkast till vallag, motionären lemnat. Detta skulle enligt hans förslag hafva civillags natur, och dock förekomma deri flera stadganden, som, enligt utskottets åsigt, kräfvat beslut i den ordning, som om grundlagsändring är stadgad. Detta torde gälla åtminstone med afseende å stadganden, som innehållas i detsamma första, fjärde, femte, sjette och femtonde punkter.

Under sådana förhållanden anser utskottet, att en vallag af den beskaffenhet, motionären afsett, skulle kunna medföra så betydande olägenheter, att ett tillstyrkande af densamma bör ifrågakomma endast om synnerligen tungt vägande skäl tala för införande af en dylik vallag.

Några sådana skäl synas emellertid ej förefinnas. De oegentligheter,

som vid riksdagsmannaval framträdt, hafva, enligt utskottets åsigt, icke varit af beskaffenhet, att de, i den mån de skulle anses påkalla förändrade stadganden, ej skulle kunna utan stor svårighet afhjelpas genom förändringar, förtydliganden eller fullständigande i vissa bestämda afseenden af de bestämmelser, som nu ordna valförhållandena. Genom den år 1888 vidtagna förändringen i 19 § riksdagsordningen, hvarigenom för valbarhet ej vidare skulle erfordras att under minst ett år hafva egt rösträtt inom valdistriktet, borttogs en af de bestämmelser, som väsentligen gifvit anledning till klagomål i förevarande afseende. I en annan sådan bestämmelse har konstitutionsutskottet vid innevarande riksdag i förslag till ändrad lydelse af § 25 riksdagsordningen tillstyrkt en förändring, som, enligt utskottets förmenande, likaledes i hög grad skulle förminska de berättigade klagomålen öfver oegentligheter vid riksdagsmannaval. Af de många förslag, som i samma syfte vid flera riksdagar framstälts utan att hafva kunnat vinna Riksdagens bifall, synes man för öfrigt kunna sluta till, att Riksdagen ej ansett några mer omfattande förändringar i de stadganden, som ordna hithörande förhållanden, vara af behovet påkallade.

Enligt utskottets åsigt skulle dessutom antagandet af en utförlig vallag icke vara egnad att minska de oegentligheter, som hafva sin grund uti fel och försummelse, begångna af dem, som enligt riksdagsordningen förordnats att ombesörja valen. Mot de många dylika oegentligheter, som motionären i sin ofvan berörda motion år 1887 omnämnt, och till hvilka han i sin förevarande motion hänvisar, skulle säkerligen blott ringa hjälp vara att vänta af en vallag. Att en dylik lag ofta skulle gifva en god ledning i fråga om de olika vid valen förekommande förhållandena, är uppenbart, men otvifvelaktigt skulle dess detaljerade bestämmelser, i synnerhet för flertalet af kommunalstämmoordförandena, erbjuda långt större svårigheter än de nuvarande att till fullo iakttaga. Härigenom skulle ock anledning till ännu talrikare klagomål än under nuvarande förhållanden kunna uppstå, i händelse en eller annan af dessa bestämmelser vid ett val ej blifvit noggrant efterlefd. Att man med allt skäl kan antaga att äfven fullt tydliga och detaljerade bestämmelser ej äro tillräckliga att förekomma afvikelse från desamma, derpå synes den i riksdagsordningen intagna bestämmelsen om formen för riksdagsmännens fullmagter lemna ett upplysande exempel. Ehuru denna form är uttryckligen fastställd, förekommer dock gång efter annan, att den icke iakttages.

Då sålunda, enligt utskottets åsigt, det skulle vara förenadt med stora betänkligheter att antaga en vallag, sådan som motionärens förslag afser, på grund af den ställning den komme att erhålla till de i grundlagen intagna bestämmelserna om riksdagsmannaval; samt då dels behovet af en dylik vallag för genomförande af nödiga ändringar till förekommande af de oegent-

ligheter, som vid riksdagsmannaval kan hafva framträdt, ej kan anses styrkt, dels dessa oegentligheter efter antagande af en sådan lag säkerligen ej skulle komma att förminskas, hemställer utskottet,

att herr Beckmans motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 10 april 1891.

På utskottets vägnar:

O. BERGIUS.

Reservationer:

af herrar *Bergius*, *Gilljam* och *Unger* beträffande viss del af motiveringen;

af herrar *Hedin*, *Elowson* och *Vahlin*, som yrkat, att utskottet måtte föreslå Riksdagen att i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t ville låta företaga en revision af riksdagsordningens valbestämmelser och för Riksdagen framlägga de förslag, som deraf kunde föranledas;

samt af herrar *Bengtsson*, *Björkman*, *Boström*, *Johnsson* och *Wikstén*, som i likhet med utskottet icke funnit skäl förorda antagandet af särskild vallag, men ansett sig böra hemställa, att Riksdagen med anledning af motionen må såsom hvilande för vidare grundlagsenlig behandling antaga följande förslag till ändring af § 17 riksdagsordningen:

Vid — — — — — röstetal.

Vid dessa val skola till efterrättelse tjena de för kommunerna gällande röstlängder, som böra innehålla anteckning om dem, hvilka enligt 14 § valrätt tillkommer. *Dylik längd bör efter skedd kungörelse hållas för granskning tillgänglig under minst fjorton dagar före valet och skall före dettas början justeras. Anmärkning mot vederbörligen justerad längd må ej till pröfning upptagas.*

Herr *Dahn* har begärt få antecknadt, att han ej deltagit i ärendets slutliga behandling inom utskottet.
